

## VICTOR PAPILIAN, ESEU MONOGRAFIC

## Mircea Popa

Editura EIKON Cluj, 2008

ISBN 978-973-757-098-7

183 pagini

Neobositul istoric literar, profesorul Mircea Popa, a ținut să semnaleze cei 120 de ani de la nașterea lui Victor Papilian printr-o amplă monografie (Editura "Eikon", Cluj-Napoca, 2008). **Se dovedește astfel un fidel exeget al acestui pilon al învățământului nostru medical**, după ce colaborase anterior la un volum omagial de referință și editase o parte din scrierile sale literare.

Recenta apariție editorială are o deschidere generoasă, putem spune exhaustivă, concentrându-se însă, cum era firesc, prin cele mai multe capitole, asupra operei literare. "Portretul peste timp", care încheie cartea, reconstituie prin trăsături sigure figura ilustrului dascăl: "personalitate complexă, prodigioasă și multilaterală", "un factor viu și un catalizator de acțiune în Clujul interbelic, deținând roluri și calități oficiale de remarcabilă ținută".

Dimensiunea didactico-științifică a ctitorului Anatomiei clujene moderne este cea mai bine cunoscută de noi, cu toții discipoli ai săi, direct sau indirect. Și totuși, Mircea Popa izbutește să ne rețină interesul - în primul capitol, intitulat "Sub semnul lui Aesculap" - prin formulările sale extrem de pertinente și incisive: "medicul a existat înaintea scriitorului", "personalitate de marcă", "deschizător de drumuri în varii domenii", "singurul dintre toți scriitorii români care, pe lângă o activitate literară apreciabilă, a rămas și medic și om de știință". Papilian era profesor cu vocație, pedagog și savant în egală măsură. El a redactat, pe baza propriei experiențe, singurul manual de disecție de la noi. A fost unicul autor al unui tratat masiv, de uimitoare limpezime, mereu reeditat, care își păstrează actualitatea de peste 80 de ani. A desfășurat totodată o amplă activitate de cercetare anatomică și fiziologică-experimentală, cu o prezență vie în reviste de circulație din țară și din străinătate. A inițiat totodată studii antropologice de anvergură (osteologice, dar și populaționale, cum ar fi cele făcute asupra moșilor, în Munții Apuseni), cu rezultate de mare originalitate, întemeind nu numai o școală, ci și prima societate științifică de profil în țară.

Autorul izbutește să creioneze cu eleganță profilul lui V. Papilian, sub genericul "Un sistem al artelor frumoase". Astfel, de timpuriu s-a manifestat dragostea de muzică, ea conducându-l la Conservatorul bucureștean, secția vioară. A activat chiar o vreme ca profesionist într-o formație camerală (înaintea studiilor de medicină), alături de marele dirijor de mai târziu, George Georgescu. Venit la Cluj, a condus mai mulți ani Opera cu deosebită competență, ca director, ridicându-i nivelul prin repertoriu și prin artiștii

angajați, promovând lucrări românești. **A contribuit aici la fondarea Filarmonicii "Gh. Dima"**. În refugiul de la Sibiu a ctitorit Orchestra studenților și, prin dezvoltarea ei, orchestra medicilor. Pentru el muzica era o mărturie "a tot ce e mai profund în eul uman".

Pornind de la polemica sa cu Gr. T. Popa în jurul Tratatului de Anatomie, Papilian și-a descoperit virtuți de scriitor. **A urmat o avalanșă neconținută de nuvele, romane și piese de teatru. Papilian a devenit un ferment pentru întreaga activitate literară din Transilvania**, a condus multă vreme un cenaclu și a fondat Societatea Scriitorilor Ardeleni, al cărei președinte a fost. A devenit prozatorul cel mai fecund al revistei "Gândirea" și el însuși a condus cu succes o revistă ("Darul Vremii").

Nuvelistica pe teme fantastice este apreciată de M. Popa ca "partea cea mai rezistentă a operei", cu o justificare: "fantasticul îi oferă scriitorului posibilitatea de a sonda înlăuntrul conștiinței omenеști", el "derivă din latura de mister a vieții" și reflectă "dorința unei cât mai fine adecvări la real". George Călinescu văzuse un "dostoievskianism freudist" în aceste scrieri. M. Popa analizează cu multă atenție un mare număr de nuvele, caută semnificații și concluzionează: "Diversă prin tematică și mod de abordare epică, surprinzătoare prin limbă și prin viziune (...), nuvelistica așează pe autor în rândul creatorilor interbelici de renume".

Vocația de romancier a apărut timpuriu la Papilian, "deodată cu proza scurtă", ne asigură autorul monografiei: "Acumulase atâtea experiență de viață, atâtea fapte și evenimente se cereau povestite, încât era imposibil ca ele să fie reținute doar de spațiul restrâns al unor povestiri". Cu geneză evident autobiografică, apare mai întâi romanul "Ne leagă pământul". Urmează un roman-fluviu, o frescă în două volume, intitulată "În credința celor șapte sfeșnice" și "Fără limită". Scrie apoi, rămânând în manuscris și apărând doar postum, trilogia "Chinuții nemuririi" (un Bildungsroman), "Coana Truda" (roman al mahalalei) și în sfârșit, "Bogdan infidelul" (scris în refugiu, ca replică la drama istorică a pierderii Ardealului). Ultimul este cotate drept "cel mai reușit", "unul dintre cele mai izbutite ale literaturii noastre de inspirație istorică". În opinia lui M. Popa, "Papilian se dovedește a fi un romancier mult mai important decât a fost considerat până acum".

Dramaturgia s-a născut și ea în mod firesc la o personalitate multivalentă, care a condus mulți ani Teatrul Național din Cluj și a înființat la Sibiu un teatru studentesc.

O bună parte din piese - drame cu o puternică simbolistică, dar și comedii de factură caragialescă - au fost jucate pe scenă, cea mai puternică fiind "Celui ce n-are i se va lua", inspirată din viața medicală universitară.

Sub titlul "Scriitorul religios" M. Popa reliefează diversele probleme cu interferență religioasă-istorică și creștină, dezbătute de Papilian în multe din scrierile sale, în comuniune cu atmosfera specifică a "Gândirii".

Publicistica lui Papilian a fost extrem de bogată și caleidoscopică, difuzată decenii la rând în reviste din toată țara și vizând în principal aspecte culturale. Cu totul

emoționant este ciclul patriotic din timpul refugiului la Sibiu, adunat în volum sub titlul semnificativ "Cu steagul înfășurat" (editat cu puțini ani în urmă de profesorul Crișan Mircioiu).

Un cuvânt final despre încrederea exprimată de autor în "mai dreapta cunoaștere și apreciere" din viitor a bogatei activități depuse de V. Papilian, ca om de cultură și scriitor, "pe care o merită pe deplin".

**Dumitru Dumitrașcu**